

ks. prof. dr hab. Jacek Hadryś
Kierownik Zakładu Teologii Systematycznej
Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej

ŚWIĘTOŚĆ CHRZEŚCIJANINA W NAUCZANIU BISKUPA KAZIMIERZA ROMANIUKA ORDYNARIUSZA DIECEZJI WARSZAWSKO-PRASKIEJ (1992-2004)

napisanej na seminarium z teologii duchowości
na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie
Warszawa 2025, s. 277.

Doktorant: **ks. mgr lic. Grzegorz Mądry**

Promotor: **ks. prof. dr hab. Marek Tatar**

1. Temat rozprawy

Podjęty przez Doktoranta problem sformułowany jako: „Świętość chrześcijanina w nauczaniu biskupa Romaniuka, ordynariusza diecezji warszawsko-praskiej (1992-2004)” wydaje się być niezwykle intrygujący przede wszystkim ze względu na fakt, że biskup Romaniuk był wybitnym biblistą i tłumaczem Pisma Świętego, a nie specjalistą z za-

kresu teologii duchowości. Jako kapłan, biskup i profesor zostawił po sobie niezwykle bogatą spuściznę zarówno naukową, jak i o charakterze duszpasterskim. Jest rzeczą oczywistą, że jako biblista, w swojej pracy i posłudze opierał się przede wszystkim na Piśmie Świętym, stąd zagadnienie chrześcijańskiej świętości również ujmował w biblijnym kontekście. Z tego względu przyznaję, iż temat rozprawy jest ambitny, ale także konkretny i bez wątpienia prawidłowo sformułowany.

2. Problem i cel pracy

We wstępie Autor rozprawy zaznaczył, że do tej pory nie powstało teologiczne opracowanie nauczania biskupa Romaniuka, także dotyczącego zagadnienia świętości tak znacząco obecnego w jego nauczaniu. Ważnym dla Autora rozprawy powodem podjęcia opracowania nauczania biskupa Romaniuka okazała się również chęć ukazania aktualności i ponadczasowości tegoż nauczania oraz jego znaczącego wkładu w wychowanie i nauczanie wielu pokoleń kapłanów i świeckich zarówno w archidiecezji warszawskiej, jak również w diecezji warszawsko-praskiej, a także w środowisku akademickim na KUL i ATK. Można zatem uznać, że niniejsza praca jest próbą ocalenia przed zapomnieniem nauczania i przesłania pasterskiego biskupa Romaniuka. Konkretnie Autor dysertacji postawił przed sobą trzy cele: odtworzenie nauki biskupa Romaniuka dotyczącej aktualnego zagadnienia świętości chrześcijanina, wzbudzenie zainteresowania twórczością naukową i pasterską, a także samą osobą biskupa Romaniuka oraz zaprezentowanie specyfiki duchowości biblijnej, którą propagował bi-

skup Romaniuk. Należy uznać, że cel i problematyka pracy zostały przez Autora określone poprawnie, tak samo jak uzasadnienie podjęcia się tegoż zagadnienia.

3. Baza źródłowa oraz metoda pracy

Chcąc zrealizować postawione sobie cele badań Doktorant skorzystał z odpowiednio dobranych tekstów źródłowych i innych materiałów. Źródła dysertacji obejmują zatem całe nauczanie pasterskie i naukowe biskupa Romaniuka, czyli książki, artykuły, listy pasterskie, kazania i przemówienia. Z ogromnej spuścizny pisarskiej i nauczania biskupa Autor wybrał teksty bezpośrednio lub pośrednio związane ze świętością. Niezwykle ważnym materiałem źródłowym są listy pasterskie, które zostały umieszczone i wydrukowane w „Wiadomościach diecezji warszawsko-praskiej”, jak również były czytane w kościołach w niedziele i uroczystości. Znaczącym źródłem są kazania, które można podzielić na kazania okolicznościowe, na okres Bożego Narodzenia, eschatologiczne, maryjne, na poświęcenie świątyni, do młodych, o świętych, do duchowieństwa, wygłoszone w parafiach i poza diecezją. Odrębnymi źródłami są wywiady i inne pisma. Ksiądz Grzegorz wykorzystał w swojej dysertacji także literaturę dotyczącą duchowości chrześcijańskiej przełomu XX i XXI wieku. Trzeba z uznaniem przyznać, że baza źródłowa jest imponująca, a Autor umiejętnie potrafił z niej skorzystać.

Doktorant zastosował metodę badawczą w postaci analizy tekstów źródłowych, która doprowadziła go do syntezy i wyciągnięcia konkretnych wniosków, ukazujących doświadczenie świętości oraz konkretną drogę uświęcania się chrześcijanina w życiu doczesnym i w perspektywie eschatologicznego doświadczenia rzeczy ostatecznych. Ponadto ksiądz Grzegorz wykorzystał w swojej rozprawie metodę analizy historycznej. Z całą pewnością metody zastosowane przez Autora dysertacji są adekwatne zarówno dla zagadnienia, którego opracowania się podjął, jak i dla pełnego wykorzystania materiałów źródłowych.

4. Struktura i wartość merytoryczna rozprawy

Praca ks. Grzegorza podzielona została na cztery rozdziały. Rozdział pierwszy dotyczy antropologiczno-teologicznych podstaw świętości chrześcijanina. Poruszone w nim zostały tematy dotyczące stworzenia i zbawienia człowieka, wynikających z miłości Boga do niego. Ukazane zostały teologiczne podstawy świętości chrześcijanina. W kolejnych paragrafach Autor omówił powszechne powołanie do świętości oparte na wierze w Boga Ojca, Jego Syna Jezusa Chrystusa i Ducha Świętego. Podkreślił także wiarę w Kościół, w którym świętość jest osiądana. Na koniec pierwszego rozdziału przypomniał maryjne podstawy świętości chrześcijanina.

W drugim rozdziale Doktorant skupił się na określeniu istoty świętości chrześcijanina. Termin określający świętość omówił w świetle

Pisma Świętego podając konkretne biblijne wzorce świętości. Następnie ukazał naturę świętości i proces nawrócenia człowieka jako podstawę świętości chrześcijanina. Omówił realizację miłości wobec Boga i drugiego człowieka. W kolejnych paragrafach podjął temat miłości miłosiernej, a następnie uświęcającego charakteru pracy człowieka i odpoczynku jako daru na drodze do świętości. Ukazał także eschatologiczny wymiar świętości z uwzględnieniem życia konsekrowanego, jako zapowiedzi życia całkowicie poświęconego Bogu oraz współczesne wzory świętości z ich patriotycznym rysem.

Trzeci rozdział ksiądz Grzegorz poświęcił eklezjalnej formacji chrześcijanina, jego zakorzenieniu w strukturze Kościoła powszechnego, w którym osiągalna jest świętość. Omówił tematy związane z misterium Kościoła, jego hierarchią i przynależnością do Kościoła określanego jako Lud Boży, poruszył zagadnienia związane z określeniem Kościoła lokalnego, ze strukturami diecezji. Omówił teologię duszpasterstwa formującego, ściśle powiązaną z posługą biskupa diecezjalnego wraz z duchowieństwem. Ukazał potrzebę funkcjonowania w diecezji seminarium duchownego jako ośrodka propagującego drogę świętości. Zwrócił także uwagę na różne posługi biskupa ordynariusza diecezji, omówił duszpasterstwo parafialne, w którym obecne są ruchy, wspólnoty, różnego rodzaju grupy parafialne, ukazał Kościół jako miejsce spotkania ze słowem Bożym, podjął próbę zdefiniowania duchowości biblijnej, a także ukazał temat troski o Kościół w szerokim rozumieniu i obowiązku laikatu wobec diecezji, w której dąży on do pełnego zjednoczenia z Bogiem.

W czwartym rozdziale ksiądz Grzegorz przedstawił źródła i środki formacji duchowej chrześcijanina: omówił sakramenty święte, ukazał również takie zagadnienia, jak modlitwa, asceza, troska o cierpiących, zasygnalizował problem ludzi bezdomnych, omówił również praktyki religijne potrzebne na drodze świętości. W tym rozdziale ukazał także zagadnienie kultu miłosierdzia Bożego, Serca Jezusowego i maryjnego, apostołstwa związanego z prawdą, przykłady formatorów życia duchowego oraz różnego typu rekolekcji i praktyki pielgrzymowania.

W zakończeniu dysertacji ksiądz Grzegorz podsumował teologiczną analizę podejmowanych zagadnień i przedstawił konkretne wnioski wynikające z proponowanego przez biskupa Romaniuka wzoru świętości chrześcijanina.

Struktura pracy jest w zasadniczych rysach prawidłowa, aczkolwiek w szczegółach budzi wątpliwości. Owe wątpliwości dotyczą sensowności obecności w pracy niektórych zagadnień, które Autor dysertacji referuje, takich jak np. struktura hierarchiczna Kościoła, struktura diecezji, czy też problem ludzi bezdomnych – wydaje się, że pewne wątki przedstawione w dysertacji są zbędne dla realizacji podjętego tematu. Również wydaje się, że Autor stosunkowo powierzchownie uzasadnił strukturę pracy i obecność w niej poszczególnych szczegółowych zagadnień, mógł to uczynić zdecydowanie jaśniej i konkretniej. Prezentując poszczególne zagadnienia ksiądz Grzegorz w niektórych fragmentach pracy je bardzo rozdrobnił, niekiedy ukazując je zbyt ogólnikowo, na przykład modlitwę i ascezę w ostatnim rozdziale. Podsumowania zamieszczane na końcu danego rozdziału są zdawkowe, na szczęście wnioski i tezy zamieszczone w zakończeniu dyserta-

cji bardziej konkretne, aczkolwiek i tak pozostawiają pewien niedosyt. Rozprawa posiada charakter zdecydowanie referujący. W przypadku jej publikacji warto uwzględnić przedstawione wątpliwości i uwagi, gdyż wymienione słabsze strony pracy obniżają jej poziom i rzecz jasna wymagają poprawy.

Podsumowania zamieszczone w zakończeniu rozprawy, wnioski i tezy pozwalają mimo przedstawionych powyżej zastrzeżeń stwierdzić, iż Doktorant posiadał zdolność dokonywania merytorycznie prawidłowej oceny przeprowadzanych badań, stawiania odpowiednich tez oraz wyciągania prawidłowych wniosków. Plusem jest przedstawienie w zakończeniu rozprawy dalszych perspektyw badawczych.

Na uznanie zasługuje komunikatywny język rozprawy i dobra znajomość techniki pisania pracy naukowej. Doktorant z dużą starannością przygotował tekst rozprawy, choć nie ustrzegł się drobnych potknięć językowych czy dotyczących stosowania wielkich bądź małych liter, a także błędów w bibliografii – należałoby wyraźnie w pracy zaznaczyć, w których częściach bibliografii jest zastosowana kolejność alfabetyczna, a w których chronologiczna, a także dopisać przy źródłach, że chodzi o teksty autorstwa biskupa Romaniuka.

5. Pytania do Autora rozprawy

Byłbym wdzięczny za udzielenie odpowiedzi na następujące pytania dotyczące rozprawy oraz zagadnień w niej poruszanych:

1. Co według biskupa Romaniuka stanowi istotę chrześcijańskiej świętości?
2. Czy w tekstach źródłowych biskupa Romaniuka jest tak niewiele treści dotyczących tematyki modlitwy i ascezy, że na ich przedstawienie w dysertacji Autor poświęcił łącznie zaledwie 3 strony?
3. Jakie wnioski można wysnuć z przeprowadzonych analiz dla prowadzenia w dzisiejszych czasach owocnej formacji duchowej?

Konkluzja

Praca badawcza ks. Grzegorza Mądrego została zrealizowana na poziomie wymaganym dla tego typu prac naukowych, jednakże, jak niemalże każda praca tego typu, posiada swoje mocniejsze i słabsze strony, o czym napisałem w niniejszej recenzji. Całościowo rozprawę doktorską ks. mgr. lic. Grzegorza Mądrego oceniam pozytywnie. Doktorant wykazał się znajomością podjętego zagadnienia oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Stwierdzenia tego w żaden sposób nie osłabiają przedstawione wcześniej zastrzeżenia czy uwagi krytyczne, które jednak warto uwzględnić w przypadku przedstawienia dysertacji do druku.

Moim zdaniem rozprawa doktorska ks. Grzegorza Mądrego odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim w oparciu o Ustawę z

14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U z 2017 r., poz. 1789) oraz Rozporządzenie z 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Wobec powyższego wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. Grzegorza Mądrego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Jacek Hadoz

Poznań, dnia 25 kwietnia 2025 r.